

Bijlage 1. Vragenlijsten

Gronings Perspectief II, meting 6 (maart 2020)

Vraag	Antwoordopties
Gezondheid Wanneer heeft u voor het laatst voor uzelf contact gehad met een huisarts?	<ul style="list-style-type: none">• In de afgelopen 2 maanden• Langer dan 2 maanden maar minder dan 12 maanden geleden• 12 maanden geleden of langer• Nog nooit• Weet ik niet
Hoe vaak heeft u in de afgelopen twee maanden contact gehad met een huisarts? <ul style="list-style-type: none">• Weet ik niet• Wil ik niet zeggen
Hoe is over het algemeen uw gezondheid?	<ul style="list-style-type: none">• Zeer slecht• Slecht• Gaat wel• Goed• Zeer goed• Weet ik niet
Hoe vaak heeft u in de afgelopen 4 weken last gehad van de volgende klacht(en)? Buik of maagklachten Hartkloppingen Hoofdpijn Duizeligheid of licht in het hoofd Overgevoeligheid voor licht of geluid Spier- of gewrichtsklachten Hoesten of keelklachten Prikkelbaar of irritatie Geheugen- of concentratieproblemen Slaapproblemen	<ul style="list-style-type: none">• Nooit• Zelden• Soms• Vaak• Meestal• Voortdurend• Weet ik niet

<p>Moeheid Nerveus of gespannen gevoel</p>	
<p><i>De volgende vragen gaan over hoe u zich voelde in de afgelopen 4 weken. Kies per vraag het antwoord dat het beste omschrijft hoe vaak u dit gevoel had.</i></p> <p>Voelde u zich erg zenuwachtig? Voelde u zich gelukkig? Voelde u zich neerslachtig en somber? Voelde u zich kalm en rustig? Zat u zo erg in de put dat niets u kon opvrolijken? Voelde u zich boos? Voelde u zich hoopvol? Voelde u zich machteloos? Voelde u controle over uw leven? Voelde u zich eenzaam? Voelde u zich wanhopig?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nooit • Zelden • Soms • Vaak • Meestal • Voortdurend • Weet ik niet
<p>Veiligheid Hoe veilig heeft u zich de afgelopen vier weken gevoeld op de plek waar u woont in verband met de gaswinning?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zeer onveilig • Onveilig • Niet onveilig, niet veilig • Veilig • Zeer veilig • Weet ik niet
<p>Schade en versterking Hoe vaak heeft u schade door gaswinning gehad? (<i>U mag ook een schatting geven.</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nooit • 1 keer • 2 keer • 3 keer • 4 keer • 5-10 keer • Meer dan 10 keer
<p>Risicoperceptie In het geval van toekomstige aardbevingen: hoe groot schat u de kans dat...</p> <ul style="list-style-type: none"> • u deze aardbevingen zelf meemaakt? • uw eigendommen worden beschadigd als gevolg van de gaswinning? • u verwond zult raken als gevolg van een aardbeving? 	<ul style="list-style-type: none"> • Zeer kleine kans • Kleine kans • Kans is redelijk • Kans is groot • Kans is zeer groot • Weet ik niet/n.v.t.
<p>Vertrouwen Hoeveel vertrouwen heeft u in de volgende instanties of personen?</p> <p>De Rijksoverheid Uw gemeente De provincie Groningen De brandweer/ Veiligheidsregio Groningen De politie De Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) De Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen (TCMG) De Nationaal Coördinator Groningen (NCG) De Groninger Bodem Beweging (GBB)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Helemaal geen vertrouwen • Weinig vertrouwen • Een beetje vertrouwen • Veel vertrouwen • Heel veel vertrouwen • Weet ik niet/ ik ken deze instanties niet.

<p>Het Groninger Gasberaad Buurtgenoten</p>	
<p>Omgaan met de gaswinning Onderstaande vragen gaan over hoe u zich voelde in de afgelopen 4 weken. Voelde u zich hoopvol voor Groningen als geheel, als u kijkt naar de gaswinningsproblematiek? Voelde u zich hoopvol voor uzelf, als u kijkt naar de gaswinningsproblematiek?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nooit • Zelden • Soms • Vaak • Meestal • Voortdurend • Weet ik niet
<p>Heeft u op enige wijze in uw persoonlijke of professionele leven met de gaswinningsproblematiek te maken?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ja • Nee • Weet ik niet
<p><i>Hieronder volgen enkele stellingen over manieren waarop u kunt reageren op de gevolgen van de gaswinning, oftewel de gaswinningsproblematiek.</i> Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met deze stellingen?</p> <p>Ik ben het gedoe rondom de gaswinningsproblematiek beu. Ik probeer zoveel mogelijk ook het positieve te zien in de gaswinningsproblematiek. Als afleiding voor de gaswinningsproblematiek richt ik me op werk, hobby's of andere zaken waar ik plezier in heb. Als ik me vervelend voel over de gaswinningsproblematiek dan drink ik wel eens alcohol of gebruik ik andere middelen. Ik maak grapjes over de gaswinningsproblematiek. Ik heb door de gaswinningsproblematiek sommige doelen in mijn leven moeten loslaten. Ik zoek voor de gaswinningsproblematiek steun in mijn spirituele overtuiging of geloof. Ik overweeg om vanwege de gaswinningsproblematiek de regio te verlaten. Ik vermijd gesprekken over gaswinning, aardbevingen, schade, versterking etc. Ik heb met de gaswinningsproblematiek leren leven.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Helemaal oneens • Beetje oneens • Niet eens, niet oneens • Beetje eens • Helemaal eens • Weet ik niet
<p>Ondernemerschap <i>Hieronder volgen enkele vragen over ondernemerschap in relatie tot de gaswinning. We willen aan de hand van deze vragen een beeld krijgen van de situatie van ondernemers in het gaswinningsgebied.</i></p>	
<p>Bent u werkzaam in een eigen bedrijf of praktijk?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nee • Ja, als zelfstandige zonder personeel (ZZP) • Ja, als zelfstandige met personeel • Ja, als meewerkend gezinslid

Waar is het bedrijf of de praktijk gevestigd (postcode)	
Hoeveel mensen werken er in uw bedrijf of de praktijk (inclusief uzelf)?	<ul style="list-style-type: none"> • 1 • 2 tot 4 • 5 tot 9 • 10 tot 19 • 20 tot 49 • 50 tot 99 • 100 of meer
Wat voor bedrijf of praktijk is het?	
Waar komt uw omzet voornamelijk vandaan?	<ul style="list-style-type: none"> • De regio • Nederland • Buitenland
Waar vinden uw bedrijfsactiviteiten voornamelijk plaats?	<ul style="list-style-type: none"> • In eigen woonhuis • In bedrijfspand(en) • Bij klanten
Van hoeveel bedrijfspanden is uw onderneming de eigenaar?	
<p><i>De gaswinning kan impact hebben op uw onderneming. Het kan gaan om nadelige gevolgen van de gaswinning, zoals schade of inkomstenderving. Voor sommige ondernemers kan de gaswinning ook positieve gevolgen hebben, bijvoorbeeld door de toename van werkgelegenheid in bepaalde sectoren. Onderstaande vragen gaan over deze negatieve en positieve impact.</i></p> <p>Heeft de gaswinning nadelen voor uw onderneming?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Geen nadelen • Weinig nadelen • Niet veel, niet weinig nadelen • Veel nadelen • Heel veel nadelen • Weet ik niet
<p>Welke nadelen ondervindt u? <i>Let op: dit zijn heel algemene soorten nadelen. Wij stellen een (korte) toelichting zeer op prijs. U kunt meerdere antwoorden kiezen.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Vastgoedgerelateerde onkosten • Niet kunnen investeren (bijv. door onzekerheid en/of onduidelijkheid) • Extra investering van tijd (bijv. voor overleg met gemeente of andere instanties) • Omzetzerving (bijv. door bouwwerkzaamheden of doordat klanten aardbevingsgerelateerde nadelen ondervinden) • Werknemersproblematiek (bijv. door aardbevingsgerelateerd verzuim of onveilige situaties) • Waardedaling of verminderde kredietwaardigheid van de onderneming • Problematiek met verzekeringen of fiscus • Verstoring van de bedrijfsvoering of planning • Anders, namelijk 	
Zou u uw gegeven antwoord(en) kunnen toelichten?	

<p>Heeft de gaswinning voordelen voor uw onderneming?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Geen voordelen • Weinig voordelen • Niet veel, niet weinig voordelen • Veel voordelen • Heel veel voordelen • Weet ik niet
<p>Welke voordelen ondervindt u? <i>Let op: dit zijn heel algemene soorten voordelen. Wij stellen een (korte) toelichting zeer op prijs. U kunt meerdere antwoorden kiezen.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Vastgoedgerelateerde voordelen • Nieuwe investeringskansen • Tijdswinst • Omzetsijging (bijvoorbeeld door een groeiende markt voor bepaalde producten) • Werknemersgerelateerde voordelen • Waardestijging of verhoogde kredietwaardigheid van de onderneming • Voordelen met betrekking tot verzekeringen of fiscus • Voordelen voor de bedrijfsvoering of planning • Anders, namelijk: 	
<p>Zou u uw gegeven antwoord(en) kunnen toelichten?</p>	
<p>Is uw toekomstverwachting voor uw onderneming positiever of negatiever geworden door de gevolgen van de gaswinning sinds het begin van de bevingen?</p> <p>Door de gevolgen van de gaswinning is mijn toekomstperspectief voor mijn onderneming sinds het begin van de bevingen...</p>	<p>...veel positiever geworden</p> <p>...positiever geworden</p> <p>...hetzelfde gebleven</p> <p>...negatiever geworden</p> <p>...veel negatiever geworden</p> <p>Weet ik niet</p>
<p>Kunt u dit toelichten?</p>	
<p>Bent in de afgelopen 10 jaar werkzaam geweest in een eigen bedrijf of praktijk?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nee • Ja, als zelfstandige zonder personeel (ZZP) • Ja, als zelfstandige met personeel • Ja, als meewerkend gezinslid
<p>Hebben de gevolgen van de gaswinning een rol gespeeld bij de beëindiging van uw bedrijf of praktijk?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nee • Ja
<p>Kunt u dit toelichten?</p>	
<p>Met wat voor regelingen of maatregelen zouden ondernemers in het gaswinningsgebied volgens u geholpen zijn?</p>	

<p><i>We willen mogelijk enkele (voormalig) ondernemers uit het Groninger Panel benaderen voor een telefonisch interview van circa 30 minuten om enkele verdiepende vragen te stellen over bovenstaande thema's. Zouden we u hiervoor mogen benaderen?</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nee • Ja
<p>Op welk mailadres kunnen we u benaderen voor het maken van een afspraak?</p> <p>• <i>Het mailadres dat u doorgeeft wordt alleen gebruikt voor het maken van een afspraak en wordt niet gekoppeld aan de antwoorden die u in deze vragenlijst heeft ingevuld.</i></p> <p>• <i>Niet alle ondernemers zullen worden benaderd: we zullen een steekproef trekken uit alle ondernemers die bereid zijn deel te nemen aan een interview.</i></p>	
<p>Gevolgen nieuwe Coronavirus <i>Tot slot willen we u enkele vragen stellen over het nieuwe coronavirus en haar gevolgen. De eerste paar vragen gaan over de impact op uw dagelijks leven. Daarna volgen enkele vragen over de impact van corona op uw eigen situatie omtrent de gaswinning, zoals mogelijke schade- en versterkingsprocedures.</i></p>	
<p>Heeft u zelf het nieuwe coronavirus?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ja, met diagnose • Ja waarschijnlijk, maar zonder diagnose • Nee • Weet ik niet
<p>Is er iemand in uw naaste omgeving (collega's, burens, familie, vrienden) die het nieuwe coronavirus heeft?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ja, met diagnose • Ja waarschijnlijk, maar zonder diagnose • Nee • Weet ik niet
<p>In hoeverre is uw leven door de maatregelen rond het nieuwe coronavirus veranderd?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Helemaal niet • Een beetje • Sterk • Weet ik niet
<p>We stellen het zeer op prijs als u uw antwoord hieronder wilt toelichten.</p>	
<p>Hoe veilig heeft u zich de afgelopen week gevoeld met betrekking tot het nieuwe coronavirus en de maatregelen er omheen?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zeer onveilig • Onveilig • Niet onveilig/niet veilig • Veilig • Zeer veilig

Kunt u uw antwoord toelichten?	
In hoeverre heeft u vertrouwen in de aanpak van de coronacrisis door de Nederlandse regering?	<ul style="list-style-type: none"> ● Helemaal geen vertrouwen ● Weinig vertrouwen ● Een beetje vertrouwen ● Veel vertrouwen ● Heel veel vertrouwen ● Weet ik niet
In hoeverre hebben de maatregelen rond het nieuwe coronavirus gevolgen voor uw schadeafhandeling? Indien u geen schade heeft of uw schade al is afgehandeld kunt u niet van toepassing invullen.	<ul style="list-style-type: none"> ● Helemaal niet ● Een beetje ● Enigszins ● Sterk ● Heel sterk ● Weet niet ● Niet van toepassing
We stellen het zeer op prijs als u uw antwoord hieronder wilt toelichten.	
In hoeverre hebben de maatregelen rond het nieuwe coronavirus gevolgen voor de versterking van uw huis en/of bedrijfspand? Indien er geen sprake is van versterking van uw huis kunt u niet van toepassing invullen.	<ul style="list-style-type: none"> ● Helemaal niet ● Een beetje ● Enigszins ● Sterk ● Heel sterk ● Weet niet ● Niet van toepassing
We stellen het zeer op prijs als u uw antwoord hieronder wilt toelichten.	
Afronding Heeft u nog opmerkingen over deze vragenlijst en/of het onderzoek, of over de onderwerpen die in deze vragenlijst naar voren kwamen?	

Gronings Perspectief II, meting 5 (september 2019)

Hieronder worden alleen die vragen weergegeven uit meting 5 die zijn meegenomen in dit rapport.

Vraag	Antwoordopties
<p>Kenmerken van uw dorp of buurt In hoeverre bent u het eens met onderstaande stellingen over uw dorp of buurt?</p> <p>In mijn dorp of buurt...</p> <ul style="list-style-type: none"> ... zijn er veel gezamenlijke initiatieven ... zorgen mensen voor elkaar ... zijn er 'kartrekkers' die het initiatief nemen ... hoort iedereen erbij (ongeacht afkomst, inzet voor het dorp/buurt) ... denkt de gemeente mee over ideeën en wensen van bewoners ... zijn er ontmoetingsplekken voor bewoners ... zijn we het eens over dorpszaken/buurtzaken 	<p>Helemaal oneens Beetje oneens Niet eens, niet oneens Beetje eens Helemaal eens Weet ik niet/n.v.t.</p>
<p>Veranderingen in uw dorp of buurt <i>Iedereen kan meemaken dat zijn/haar dorp of buurt ingrijpend verandert. Denk bijvoorbeeld aan bouw- of sloopwerkzaamheden in de buurt, het sluiten van voorzieningen, het verdwijnen van groen, de plaatsing van industrie of het aanleggen van een nieuwe weg.</i></p> <p>Heeft u in het verleden of recent met uw dorp of buurt een soortgelijke verandering meegemaakt?</p>	<p>Ja Nee</p>
<p>Hoe gingen u en de bewoners van uw dorp of buurt om met deze verandering?</p> <ul style="list-style-type: none"> We reageerden nauwelijks op deze verandering. We grepen in (bijv. om inspraak te krijgen, door te protesteren, door bezwaar aan te tekenen). (collective action) We informeerden elkaar over wat er gaande was. We hielpen elkaar (bijv. als er buurtgenoten waren die het er moeilijk mee hadden). (solidarity) We raakten verdeeld. We waren het met elkaar eens hoe we met deze verandering moesten omgaan. (gezamenlijke visie) We werden door verantwoordelijke instanties aan ons lot overgelaten. (collective abandonment) We zaten allemaal in hetzelfde schuitje. (common fate) We voelden ons op dat moment verbonden met elkaar. (identification) We vonden deze verandering onrechtvaardig. (justice) We hadden het gevoel dat we deze verandering gezamenlijk aankonden. (efficacy) 	<p>Helemaal oneens Beetje oneens Niet eens, niet oneens Beetje eens Helemaal eens Weet ik niet/n.v.t.</p>

U heeft geen ingrijpende verandering meegemaakt. Hoe denkt u dat u en de bewoners in uw dorp of buurt zullen reageren als er plannen zijn voor een ingrijpende verandering, zoals bouw- of sloopwerkzaamheden in de buurt, het sluiten van voorzieningen, het verdwijnen van groen, de plaatsing van industrie of het aanleggen van een snelweg?

- Ik en de bewoners in mijn dorp of buurt zullen...
- ... nauwelijks reageren op deze verandering.
 - ... ingrijpen (bijv. om inspraak te krijgen, door te protesteren, door bezwaar aan te tekenen).
 - ... elkaar informeren over wat er gaande is.
 - ... elkaar helpen (bijv. als er buurtgenoten zijn die het er moeilijk mee hebben).
 - ... verdeeld raken.
 - ... het met elkaar eens zijn hoe we met deze verandering moeten omgaan.
 - ... door verantwoordelijke instanties aan ons lot overgelaten worden.
 - ... allemaal in hetzelfde schuitje zitten.
 - ... ons op dat moment met elkaar verbonden voelen.
 - ... deze verandering onrechtvaardig vinden.
 - ... het gevoel hebben dat we deze verandering gezamenlijk aankunnen.

Helemaal oneens
Beetje oneens
Niet eens, niet oneens
Beetje eens
Helemaal eens
Weet ik niet/n.v.t.

Bijlage 2. Analyse ingrijpende gebeurtenissen

Ingrijpende Gebeurtenissen

We hebben deelnemers gevraagd of en zo ja welke ingrijpende veranderingen ze hebben meegemaakt in hun dorp of buurt. Men kon vervolgens de meest bijgebleven verandering omschrijven. De veranderingen die de deelnemers noemen worden hieronder weergegeven, en toegelicht met citaten.

In totaal hebben 1779 personen toelichting gegeven. Deze toelichtingen hebben we in een aantal thema's gegroepeerd. We bespreken de thema's in volgorde van meest genoemd, naar minst vaak genoemd.

Voorzieningen

De meest ingrijpende veranderingen in de leefomgeving van respondenten hebben betrekking op voorzieningen, ofwel het verdwijnen ervan (370) of het toenemen en verbeteren ervan (235).

"Het zwembad waar ik trainde werd gesloten, daardoor zijn de sociale contacten een stuk minder geworden."

"De scholen gaan het dorp uit. dat is uitermate dom want de kinderen geven juist veel levendigs."

Het sluiten of samenvoegen van scholen, en het verdwijnen van winkels, sportgelegenheden, en zorgvoorzieningen wordt veelvuldig genoemd. Ook worden zorgen geuit over het verdwijnen van ontmoetingsplekken, zoals de kerk of het café, en wat dat betekent voor de sociale cohesie en de sfeer binnen een dorp of wijk. De tegenhanger daarvan is de toevoeging van, of verbetering van voorzieningen. Respondenten noemen hierbij de samenvoeging of toevoeging van aantrekkelijke plekken waar inwoners samen kunnen komen.

Sloop en nieuwbouw

Een tweede veel beschreven thema heeft betrekking op bouwwerkzaamheden. Ingrijpend zijn niet alleen de bouwwerkzaamheden zelf. Ook de langdurige verandering van het aantal woningen wordt als ingrijpend ervaren. Zo noemen respondenten veelvuldig nieuwbouw of renovatie (339) en verdwijnen van woningen en leegstand (136) als ingrijpende verandering. Nieuwbouw en renovatie wordt zowel positief als negatief ervaren:

“Er zijn in de buurt een aantal huizen gesloopt, de plek bleef erg lang leeg maar is onlangs weer bebouwd en er wonen eindelijk weer mensen.”

“Sloop van huizen en er komen er minder voor terug. Daardoor blijven er open gaten in het dorp.”

“Er wordt veel gebouwd in onze buurt waar niet iedereen altijd blij mee is.”

Een deel van de respondenten is blij met de vervanging van oude of vervallen huizen, en de uitbreiding van de buurt of het dorp. De toevoeging van meer woningen zorgt volgens sommigen voor een levendigere woonplaats, bijvoorbeeld omdat het de komst van gezinnen bevordert. Sloop en leegstand heeft volgens verschillende deelnemers het tegenovergestelde effect op de sfeer binnen hun dorp. Anderen ondervinden juist overlast van nieuwbouw, onder andere door langdurige of luide bouwwerkzaamheden.

Verkeer en onderhoud

Een derde thema dat veelvuldig wordt beschreven is verkeer (340) en onderhoud in de openbare ruimte (125). Ingrijpend zijn voor de deelnemers vooral de veranderingen in verkeerssituaties, ruimtelijke ordening en openbaar vervoer alsook het bestaan van (on)veilige verkeerssituaties.

“Ze zijn nu bezig met de aanleg van een nieuwe aanvoerroute naar de Fabriek zodat het vrachtverkeer niet meer door het hart van het dorp hoeven.”

“In het dorp moesten ze zo nodig de rotondes veranderen. Maar het is nu onveiliger geworden.”

Daarnaast wordt (gebrek aan) onderhoud aan wegen en straten, en aan de algemene openbare ruimte als een ingrijpende verandering beschreven:

“Riolering vervangen door een modern gescheiden systeem, in het midden van de straat.”

Grote onderhoudsprojecten duren lang, zijn goed zichtbaar, en kunnen mogelijk langdurig overlast veroorzaken voor omwonenden.

Gevolgen van aardbevingsproblematiek

Het vierde thema bestaat uit ingrijpende veranderingen die te maken hebben met de (gevolgen van) aardbevingsproblematiek, genoemd door 210 deelnemers. Hierbij is opvallend dat veruit de meeste deelnemers binnen dit thema sloop en nieuwbouw als gevolg van de gaswinning als ingrijpend benoemen:

“Sloop/nieuwbouw als gevolg van aardbevings schade.”

“Onze woning is kortgeleden gesloopt en wij zitten nu in een tijdelijke woning. Ondertussen wordt ons nieuwe huis op de oude locatie gebouwd.”

“Veel veranderingen met betrekking op versterken of herbouwen van huizen door aardbevings schade.”

Waar een klein deel van de respondenten zelf te maken zegt te hebben met sloop en nieuwbouw van hun woning en het tijdelijk moeten verhuizen naar een wisselwoning, beschrijft het overgrote deel de consequenties van de gaswinning die zij om zich heen zien: bouwwerkzaamheden in de buurt, gaten in het dorp door sloop, en de grote impact van de versterkingsopgave. Verschillende respondenten verwijzen naar de sociale en maatschappelijke gevolgen van de aardbevingsproblematiek:

“Erkenning van bevingen a.g.v. gaswinning, en de falende overheid met alle onrust van dien.”

“Door de aardbevingsproblematiek verandert er veel. Huizen zitten vol scheuren, bewoners weten zich geen raad meer door onbegrip bij instanties, huizen worden gesloopt. Het lijkt wel of 90% van de gesprekken over de aardbevingen en de gevolgen daarvan gaan. Zeker nu er bekend gemaakt is dat ook onze flat gesloopt gaat worden.”

Zowel persoonlijke gevolgen, als gevolgen voor (mensen in) de directe omgeving worden als ingrijpend ervaren.

Natuur

Veranderingen in de hoeveelheid en kwaliteit van groen en natuur in de omgeving wordt door 147 respondenten als ingrijpende gebeurtenissen genoemd. Het overgrote deel noemt hierbij het verdwijnen (122) van groen:

“Weghalen van groen in de wijk. Gezelligheid/uitstraling van de wijk is hierdoor afgenomen. Gemeente is zonder overleg drastisch gaan snoeien en groen gaan verwijderen.”

“Het groen achter de hoogte is verdwenen - hier was het altijd leuk om te wandelen”

“Het ineens weghalen van mooie struiken en planten in de gemeenteperkjes en vervangen door gras. Dit omdat snoeien te duur was voor de gemeente.”

In de eerste twee citaten leggen deelnemers uit dat groen voor een fijne sfeer en recreatie zorgt. Verwijdering van groen zorgt dus niet alleen voor een ander beeld en gevoel bij de omgeving, maar heeft ook impact op hoe mensen die omgeving (willen) gebruiken. Daarnaast geven deelnemers kritiek op de gemeentelijke prioritering van (hoogwaardig) groen, en gebrekkige communicatie over de verwijdering ervan. Andere deelnemers noemen het behoud of de toevoeging van groen (25) als ingrijpende verandering in hun omgeving:

“De gemeente heeft met steun van de Provincie leegstaande winkelpanden aangekocht, vervolgens gesloopt en er wordt momenteel een mooie publieke ruimte gecreëerd (park/plein).”

Bovenstaande citaten laten zien dat deelnemers waardering hebben voor de vergroening van de openbare ruimte, omdat het ontmoeting en recreatie bevordert, en sfeer verbetert.

Gemeentelijke herindelingen

Door 65 deelnemers worden de gemeentelijke herindelingen genoemd als ingrijpende verandering. Het deel dat hier een toelichting op geeft, wijdt er uitsluitend negatief geladen woorden aan, zoals “opgeslokt”, en “overvleugeld”. Deze negatieve ervaring wordt door verschillende respondenten gewijd aan een minder persoonlijke relatie met de gemeente:

“Dat het nieuwe gemeente is geworden en ik het tot nu toe als minder toegankelijk ervaar.”

Doordat gemeenten samen zijn gevoegd, en zowel in aantallen als in omvang zijn gegroeid, ervaren deze deelnemers meer afstand tussen hen en de gemeente. Met name de herindeling van gemeente Groningen, Haren en Ten Boer wordt gespecificeerd:

“Overname van Haren door Groningen waardoor het sociale karakter van het dorp verdwijnt.”

Het bovenstaande citaat weerspiegelt rouw om de dorpse identiteit, die door het opgaan in een grote gemeente verloren zou gaan. Zorgen over verminderde sociale cohesie en het ongewild inleveren van eigen autonomie worden door verschillende inwoners als ingrijpend ervaren.

Duurzame energiebronnen

Volgens 58 deelnemers heeft de overgang naar duurzame energieopwekking een aanzienlijke impact op hen of hun omgeving. Zo wordt de komst van windmolens veelvuldig (39 keer) genoemd:

“Bouw van windmolens en zonneparken. Vooral de windmolens ondervinden veel tegenstand van de bevolking, hierover is totaal geen overleg geweest.”

Een aantal deelnemers geeft aan dat het ingrijpend is dat men onvoldoende meegenomen is in de besluitvorming over de molens. Zij hebben het gevoel dat de overheid besluit, zonder dat de belangen van inwoners daarin wordt meegenomen. Ook het verrijzen van de windmolens zelf wordt als ingrijpende verandering ervaren:

“Naast de uitbreiding van de gasopslag in de cavernes zijn ze nu ook gestart met het bouwen van windmolens.”

Het bovenstaande citaat weerspiegelt het gevoel meermaals gedupeerd te worden ten behoeve van het opwekken van energie voor Nederland. Deelnemers zijn bang dat ze naast de negatieve consequenties van de gaswinning, ook negatieve gevolgen van duurzame energieopwekkers zullen moeten ervaren.

Conclusie

Deelnemers noemen een grote verscheidenheid aan onderwerpen wanneer we hen vroegen over de meest ingrijpende verandering in hun dorp of buurt. Wat hierbij opvalt is dat de meeste van deze onderwerpen te maken hebben met sociale cohesie en relaties met anderen: het verdwijnen van aantrekkelijke ontmoetingsplekken, levendigheid van het dorp, veranderde relaties en gesprekken tussen buurtgenoten door de gaswinningsproblematiek, en verlies van identiteit door gemeentelijke herindelingen. Daarbij zien we dat veranderingen die sociale cohesie verbeteren, bijvoorbeeld door het toevoegen van publieke ontmoetingsplekken, als positieve ingrijpende gebeurtenissen worden genoemd. De instandhouding en bevordering van relaties en verbondenheid met anderen binnen eigen buurt of dorp worden dus als belangrijk ervaren. In de volgende paragraaf gaan we in op hoe dorps- of buurtbewoners met ingrijpende veranderingen omgaan, en de rol die sociale verbondenheid daarin speelt.

rijksuniversiteit
 groningen

Bijlage 3. Kernstatistieken per gemeente

Om een vergelijking tussen gemeenten te maken is het van belang in hoeverre bewoners zijn blootgesteld aan gevolgen van bodembeweging. Blootstelling is, zoals onder andere in hoofdstuk 5 is besproken, op verschillende manieren te berekenen. Het percentage bewoners dat schade heeft of denkt te hebben is een goede indicator voor de mate van maatschappelijke impact. In de onderstaande tabel geven we het aantal respondenten weer tijdens de meting van 12 maart 2020 en per gemeente het percentage dat aangeeft schade te hebben.

Ook geven we per gemeente de gemiddelde score van respondenten weer voor de gezondheidsklachten weer en de gemiddelde ervaren veiligheid. De reden om deze twee variabelen te kiezen is dat het de kernvariabelen zijn die doorgaans de grootste effecten laten zien. Als er aardbevingsgerelateerde verschillen tussen gemeenten zouden zijn, dan zijn dit de meest waarschijnlijke indicatoren voor zulke verschillen.

De gemiddelden in de tabel zijn gecorrigeerd voor achtergrondkenmerken van de respondent (geslacht, leeftijd en opleidingsniveau). Hierdoor zijn verschillen tussen gemeenten niet toe te schrijven aan bijvoorbeeld leeftijdsopbouw van de gemeenten. De kolom met de gemiddelden laat bijvoorbeeld zien dat respondenten uit de gemeente Loppersum relatief meer klachten hebben (9.12, met een 95% betrouwbaarheidsinterval van 8.65 tot 9.59) en zich minder veilig voelen voor de gevolgen van de aardbevingen (3.42, 95% betrouwbaarheidsinterval 3.28 tot 3.57).

Maar als we de gemiddelden eveneens corrigeren voor schade én voor de cumulatieve bodembeweging (PGA) dan blijft er van de verschillen tussen gemeenten niet zoveel meer over. De gemeenten verschillen dan niet langer in de gezondheidsklachten en de verschillen in ervaren veiligheid zijn nog steeds significant maar beduidend kleiner (zonder schade in ogenschouw te nemen verklaren de verschillen tussen gemeenten 11% van de variantie, maar door schade in het model op te nemen blijkt dat schade 17% variantie verklaart en verklaren de verschillen tussen gemeenten veel minder, namelijk slechts 1,5%).

De conclusie uit de vergelijking tussen gemeenten is dat het overgrote deel van de verschillen tussen de gemeenten verklaard kan worden door de mate waarin haar

bewoners zijn blootgesteld aan schade door bodembeweging. Corrigerend voor die blootstelling en voor de achtergrondkenmerken (leeftijd etc.) zijn er tussen gemeenten nauwelijks verschillen in de kernvariabelen.

Gemeente	N	1x schade	Meerv. schade	Gezondheidsklachten (SE) ¹	Gez.klachten gecorrigeerd ²	Ervaren veiligheid (SE) ¹	Erv. veiligheid gecorrigeerd ²
Appingedam	160	18%	68%	8.66 (8.21; 9.11)	8.39 (7.90; 8.89)	3.64 (3.50; 3.77)	3.92 (3.77; 4.06)
Delfzijl	223	21%	57%	8.79 (8.41; 9.17)	8.61 (8.23; 9.00)	3.73 (3.61; 3.84)	3.88 (3.77; 3.99)
Groningen	587	23%	32%	8.25 (8.01; 8.49)	8.27 (8.03; 8.51)	4.10 (4.03; 4.17)	4.08 (4.01; 4.14)
Het hogeland	428	23%	59%	8.62 (8.34; 8.89)	8.41 (8.12; 8.69)	3.94 (3.85; 4.02)	4.09 (4.01; 4.18)
Loppersum	149	12%	82%	9.12 (8.65; 9.59)	8.73 (8.03; 9.44)	3.42 (3.28; 3.57)	3.90 (3.69; 4.10)
Midden-groningen	434	24%	57%	8.70 (8.43; 8.97)	8.51 (8.22; 8.79)	3.82 (3.74; 3.90)	3.96 (3.88; 4.04)
Oldambt	271	23%	24%	8.26 (7.91; 8.61)	8.36 (8.00; 8.71)	4.13 (4.03; 4.24)	4.04 (3.93; 4.14)
Pekela	75	16%	11%	8.25 (7.60; 8.91)	8.48 (7.82; 9.15)	4.08 (3.87; 4.28)	3.88 (3.68; 4.07)
Stadskanaal	151	2%	1%	7.99 (7.52; 8.45)	8.36 (7.87; 8.84)	4.64 (4.50; 4.78)	4.33 (4.19; 4.47)
Veendam	95	23%	20%	8.24 (7.66; 8.83)	8.37 (7.78; 8.95)	4.00 (3.83; 4.18)	3.88 (3.71; 4.05)
Westerkwartier	382	11%	10%	7.96 (7.66; 8.25)	8.22 (7.91; 8.52)	4.28 (4.19; 4.37)	4.05 (3.96; 4.14)
Westerwolde	276	7%	2%	8.04 (7.70; 8.38)	8.38 (8.02; 8.75)	4.58 (4.47; 4.68)	4.29 (4.18; 4.39)

¹ De gemiddelden zijn gecorrigeerd voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau

² De gemiddelden zijn niet alleen gecorrigeerd voor geslacht, leeftijd en opleiding, maar ook voor schade en gemiddelde cumulatieve PGA